ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԳԱՆԱՁՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գարձակատանի համար առաքչրջանը 5 ֆր. կամ 2 բել. ոս. Թղթդրմ.

Ցարիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 10րդ չրջանի (94 օգոստ.—95 մայիս) բաժնորդագինն է 20 ֆր. կանխիկ։ Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ ֆր. հաշուելով և 1895 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հեռեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

ԺԱ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 74

1895 ԱՊՐԻԼ 20

1895 ԱՊՐԻԼ 8 (Հ. Տ.)

ԾԱՆՈՒՑ

Հրատարակութ. Հ. անգամ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։

Պարտաւոր չէ վերադարձնելու չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Յանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանտիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանտիմ։

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի բան պիտի լինի՞. — Ամեն. Տ. Մատթէոս Պատրիարքի գրութիւնը Մարսէյի հայ գաղթականութեան. — Բարեզորոգումների ծրագիրներ Հայաստանի համար. — Բանտարկուած հայ եկեղեցականները. — Հայերի եւ Թիւրքերի կռիւ Կ. պոլսի մէջ. — Թիւրք կառավարութեան գրաւչութիւնը Հայաստանի մէջ. — Ամերիկեան նաւատորմիղը օսմանեան ջուրերին մէջ. — Ապահովութիւնը Կ. պոլսի մէջ. — Ֆ. Դուռը եւ անգլիացի բղթակիցները. — Տիար Մ. Զերազ ի Փարիզ. — Բաղուածներ Ազարաւից. — «Տէյլի Թելիկրաֆ»ի բղթակցի առաջին հարցուփորձերը Կ. պոլսի մէջ. — Թիւրք կառավարութեան դրամական տագնապը. — Մակեդոնացիների յուզումը. — Թիւրքիան եւ յուները. — Ազատասիմանի լուրեր. — Մանուածամներ։

ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԼԻՆԻ՞

Շատեր հետաքրքրութեամբ կը հարցնեն թէ այս Յաւուն դէպքերի քննութեան արդիւնքը մի բան պիտի լինի՞։ Կը պատասխանենք թէ այո՛, մի բան պիտի լինի։ Բայց թէ ի՞նչ պէտք է հասկնալ մի բան ըսելով, այդ ամեն մարդ իր ուզածի պէս կը մեկնէ։

Ոմանք կերեւակայեն թէ Հայաստան այս անգամ ինքնաւարութիւն կստանայ. ուրիշներ թէ վարչական մի քանի կարեւոր փոփոխութիւններ կը լինեն և այլն, իսկ մենք կըսենք թէ ինչ որ ալ լինի, թէեւ անբաւական, անգոհացուցիչ, թէեւ թղթի վրայ գրուած միայն ինչպէս Պերլինի դաշնագրի 61գ յօդուածը, գարձեալ մի բան է այն, մի քայլ է դէպի յառաջ, մի աւելի փաստ է մեզ իրաւունք տալու մեր ապագայ գործունէութեան և շահերուն համար։ Մենք կըսենք թէ մեզ պիտի տրուի այն ինչ որ մենք կարող ենք ձեռք բերել մեր ներկայ դիրքի մէջ։

Գրած ենք շատ անգամ և կը կրկնենք գարձեալ. քաղաքականութեան մէջ գիտութիւն, արդարութիւն, քրիստոնէութիւն և այլ այդպիսի բառեր թէև խոշոր ձայնով կը հնչուին դիւանագէտների բերնէն, բայց այնպէս ինչպէս գատարկ կարասէն խոշոր դուրս կելնէ ձայնը։ Դիւանագիտութեան համար հոգ չէ թէ 8-10,000 մարդիկ մեռած են. նա տեղէն չշարժիր եթէ այդ միջոցին այնպիսի հանգամանքներ չկան որ ծանր հետեւանքներ ծագին ընդհանուրի շահերին և հանգստութեանը համար։ Ամեն տարի 40-50 հազար Հայ գոհ կերթայ արդէն թշուառութեան, պարբերապէս պատահող սովերին, օտար երկիրներ անվերադարձ պանդխտութեան, գաղթականութեան և այլն որոնք Հայաստանի մէջ տիրող անապահովութեան և հարստահարութեան ուղղակի հետեւանքն են. միթէ՞ այդչափն ալ բաւական չէր ուշադրութիւն դարձնելու Հայաստանի վարչական սոսկալի դրութեան վրայ, եթէ դիմութեան և քրիստոնէական եղբայրութեան սկզբունքներէն միայն առաջնորդուէր եւրոպական դիւանագիտութիւնը։

Նոյն իսկ այն հին ժամանակները որ Եւրոպայի մէջ խաչակրութիւնները կրնային կազմուիլ քրիստոնեաների պաշտպանութեանը համար, եւրոպական տերութիւնները կրնային վրայ դարձնել, թէեւ Հայերի իշխանութեան ինդալով՝ միւս քրիստոնեայ ազգերի ապագային համար ալ վտանգի դուռը կը բացուէր Հայերին չնչող թշնամիին առջեւ որ ընդհանուր քրիստոնէութեան և քաղաքակրթութեան թշնամին էր դարձած։

Եթէ մենք վոքրիշատէ մեր մէջ ոյժ դոյացուցած չլինինք մեր գործ առաջ տանելու համար, օտարների միջամտութենէն մի մեծ բան առաջ չգար մեզ համար։ Ինչ որ պիտի լինի, այդ կախուած է գլխաւորապէս մեր ունեցած ներքին ուժէն և պատրաստութենէն, և մանաւանդ եւրոպական քաղաքականութեան նոյն միջոցին ունեցած հանգամանքներէն։ Եւրոպական քաղաքականութեան ներկայ դանդաղ ընթացքը մեր խնդրի լուծման մասին՝ ցոյց կուտայ մեզ թէ կոտորուիլը միայն բաւական չէ մեր իրաւունքի պաշտպանութեանը համար, այլ ոյժ պէտք է ցոյց տալ գործին մղում տալու համար։

Շատ կամ քիչ մօտիկ ժամանակների մէջ մի բան կը լինի ներկայ յուզմունքների հետեւանքը. բայց կը լինի այն՝ որին մենք արժանի ենք, որը մենք կրնանք ունենալ մեր ներքին ուժին և պատրաստութեան համեմատ։

Մ. Փ.

Ա.ՄԵՆ. Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ցակէ յառաջ հրատարակած ենք արդէն Ա.Մեն. Տ. Մատթէոս Պատրիարքի ղրկած հեռագիրը՝ գաղթականութեանս կողմէն իրեն ղրկուած շնորհաւորական հեռագրին պատասխանելու համար։ Ա.յսօր ալ կը հրատարակենք Նորին Ամենապատուութեան ղրկած հետեւեալ յորդորական և օրհնաձիր գրութիւնը։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՀՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Համար 151 — 4 մարտ 1895

Աւրժանապատիւ Տ. Սահակ քահանայի Իւթիւճեան՝ Հոգեւոր Հովուի և պատուարժան Հոգաբարձուաց մատրան Մարսիլիոյ՝ Լանգալ ի Տէր։

Ժամանակին ստացանք տարեսյոյն յունուար 5 թուականաւ Ձեր ուղղած գրութիւնն, որով յանուն Հայ գաղթականութեան տեղւոյդ՝ կը շնորհաւորէիք մեր պաշտօնն։

Շնորհակալ եմք Ձեր ամենուն որպիսի սիրոյ զգացումներէն դրսս կարտայայտէիք, նա մանաւանդ ուրախ ենք որ տեղւոյդ Հայ գաղթականք եւս կը մնան անանձնաց Ազգին և կը մնան արտակարգ մասն անոր լրութեան։

Կը խնդրեմք մեր հայրական սիրոյ ոգիովն հաղորդել ամենուն և յանուն մեր յորդորել որպէս զի համերաշխութեան ոգւով չաղկապեալ մնան միշտ Ազգին հետ, սիրեն անոր առաքելական Ս. Եկեղեցին, որ մեր միութեան կեդրոնն է, և փոխադարձ անձնուիրութեամբ օգնելով միմեանց ի գործս բարիս՝ յաւելցնեն առաջի օտարաց Ազգին բարի անուան փայլն։

Կը խնդրեմք Ամենակալէն վարձս բարեաց հատուցանել նաեւ Ձեզ ի փոխարէն այն ծառայութեանց, զոր Ձեր պաշտօնին մէջ կը մատուցանէք Ս. Եկեղեցւոյս և Ազգին։

Մնամք Ազօթարոս

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍՈՑ
ՄԱՏԹԷՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՊՈՍ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Օսմանեան կ. պոլսի անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիպ Քըրրիի հետ ապրիլ 5ին ունեցած տեսակցութեանը մէջ յայտարարեր է թէ կրէտէի կուսակալի նախորդ տեղակալ Թուրհան փաշայի նախագահութեամբը մի ձանձնաժողով կազմած է Հայաբնակ նահանգներին համար բարենորոգումներ մի ծրագիր պատրաստելու պաշտօնով։ Սըր Ֆիլիպ Քըրրի պատասխաներ է թէ ինք ալ իր կողմէ, և Ռուսիոյ ու Ֆրանսայի դեսպաններին հետ համաձայնութեամբ, բարենորոգումներ մի ծրագիր պատրաստած ունի որ Սուլթանի կառավարութեան հաճութեանը պիտի ենթարկուի մօտերս։

Առ այժմ կանխահաս համարուած է այդ ծրագիրներուն հրատարակութիւնը։

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կ. պոլսէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական պատճառներով ձանապան տեղեր բանտարկուած 30 հայ եկեղեցականներ արձակուած են։ Ասոնք արձակուածնուն պէս, պատրիարքարան գնացած են։

ՀԱՅԵՐԻ ԵՒ ԹԻՒՐՔԵՐԻ ԿՌԻՒ Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԷՋ

Կ. պոլսէն կը հեռագրեն. «Զատկին երկուշաբթի օրը երբ Հայեր հա-

ւաքուած էին իրենց ազգային գերեզմանատան (1) մէջ և իրենց աւանդական սովորութեան համեմատ տարճանակ կը պարպէին, ոստիկանութիւնն արգիլեց։ Հայերը դիմադրեցին և արհամարհեցին ոստիկաններին։ Օգնութեան կանչուած զօրքերն իրենց հրացանի սուիններով սպառնացան Հայերին և ձերբակալութիւնները ըրին։ Երկու կողմէն իրար դէմ բեվօլվէրներ պարպուեցան։ Երկու կողմէն ալ վիրաւորուածներ կան. մի զապտիէ մեռած է։»

ԹԻՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԳՈՒՇԻԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլիական պաբլիւբէ առնուած մի հեռագրի նայելով, Թիւրք կառավարութիւնը չատ խիստ միջոցներ ձեռք կառնէ այժմ Հայաստանի մէջ որ նոր խռովութիւններ չծագին։ Ատոր համար է եղեր որ կարնի մէջ օսմանեան բանակէն 13 զօրքեր որոնք քաղաքը կողոպտել կուզէին, իրենց հրամանատարի հրամանովը սպանուեր են եղեր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԻԱՏՈՐՄԻՂԸ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՁՈՒՐԵՐԻՆ ՄԷՋ

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգնեբի «Սան-Ֆրանչիսքօ» մարտանաւը որ Կիլիկիոյ Ամերիկացիների պաշտպանութեանը համար այն կողմի ծովեզերքը ղրկուած նաւատորմիղին պիտի միանայ, ապրիլ 17ին Զմիռնէն ճանբայ ելած է պէյրութ երթալու համար։ Անոր տեղ Զմիռն պիտի ղրկուի «Մարպլհիտ» (Marblehead) մարտանաւը։ «Սան-Ֆրանչիսքօ»ն Զմիռնի առջեւ կեցած միջոցին, իր հրամանատար փիլքլանտ ծովապետը չատ անգամ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ Զմիռնի ամերիկեան հիւպատոսին հետ։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԷՋ

Օսմանեան հետեւակ զօրքերի կրթիչ սպայ Ալմանացի Հէվզնէր փաշայի սպասուհիներէ մին՝ անցած ուրբաթ օր երբ դիւղին մէջ կը պտըտցուներ իր տիրոջ փոքրիկ տղաները, դանակով վնասած մի թիւրք յարձակեցաւ իրեն վրայ։ Խեղճ սպասուհին անցորդների օգնութեամբ հազիւ կրցաւ ազատուիլ։

Հէվզնէր փաշան բաղաք տուեր է ուր որ հարկ է։

Բ. ԴՈՒՌԸ
ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ

Բէյրթըրի դործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ Բ. Դուրը նոր դիմում-

(1) Հաւանօրէն Բէյրթի գերեզմանատան համար է խօսքը։

ԽՄԲ.

ներ արեր է անդլիական դեսպանատան որ Լոնտոնի լրագիրներուն Հայաստան գտնուող թղթակիցներն ետ կանչուին։ Անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիբ Փըրրի բացարձակապէս մերժեր է Դրան խնդիրքը։

ՏԻՍՐ Մ. ՉԵՐԱԶ Ի ՓԱՐԻԶ

Փարիզեն Տիար Թօփալ-Նալպանտի մեզ գրած մի նամակեն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները։

«Մի չաբաթ առաջէն սկսելով, փարիզու Հայրենասիրաց ընկերութեան կողմէն հրաւիրադրեր ղրկուեցան փարիզու երեելի անձանց, խընդրելով որ բարեհաճին ներկայ գտնուիլ Աչխարհադրական ընկերութեան մեծ դահլիճին մէջ ապրիլ 8ի երեկոյին Տ. Մինաս Չերազի ընելիք բանախօսութեան։

Աչխարհադրական ընկերութեան դահլիճը վարձու բռնուած էր 100 ֆրանգի, 40 ֆրանգ ալ մոդական լապտերին համար վճարուեցաւ. քարտէսք թուով հազարէն աւելի տպուած էին և բաշխուած՝ համալսարաններու դասատուաց, երեսփոխանաց, եկեղեցական բարձրաստիճան անձանց, լրագրապետաց և այլն և այլն։

Ժամը գրեթէ 9ին առեանը բացուեցաւ։ Այդ ժամանակ դահլճին մէջ լցուած էին գրեթէ 500 հոգի, առանց ամենափոքր չափազանցութեան։ Սակայն այդ բաւական մեծ թուոյն գրեթէ կէսը Հայ էր, դործաւոր, վաճառական, արհեստաւոր և մանաւանդ ուսանող. Ֆրանսացիք բաղդատաբար քիչ էին. հարիւրէն հազիւ հազ տասը կը պատկանէր դեղեցիկ սեռին և այն ալ Հայուհի՝ մեծաւ մասամբ։ Նախագահը, Տիար Պազիլ (Bazille), որ Լուսինեան (Lusignan) քաղաքի երեսփոխանն է, երկու խօսքով Տիար Մ. Չերազը ներկայացուց ժողովելոց և խօսելու հրաւիրեց։ Տիար Չերազ համառօտ և ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ Հայաստանի աչխարհադրութեան, պատմութեան և դրականութեան վրայ։ Ապա սկսաւ մոդական լապտերով ցուցնել Հայաստանի քարտէզը, որի վրայ ցոյց տուաւ մանաւորապէս Սասունի դաւառը։ Եւ քէն եկան ուրիչ տեսարանները Անի քաղաքի ամբակներէն առնուած, Էջմիածին, հայկական ընտանիք, Հայ կիներ, Երուսաղէմի մէջ Հայոց ատացուածները, հայ աղջիկն կիւլիզար, վարդանանց պատերազմն և այլն։ Ծափահարութիւնները կրկնուեցան երբ պատին վրայ երեւցան 3 եպիսկոպոսաց, Խրիմեան Հայրիկի, Ներսէս Վարժապետեանի և Խորէն Նարպէյ-Լուսինեանի պատկերները։ Քեռոյ տեսնուեցաւ Սասունի կոտորածը և հայ կանանց դիւցազնական վարքը ծափահարուեցաւ։ Ապով վերջացաւ Տ. Մ. Չերազի բանախօսութիւնը և Տ. նախագահը մէկ երկու խօսքով վերցուց առեաղը։

Այս երեկոյթը պոհացուցիչ կերպով անցաւ և առանց նշմարելի պա-

տահարի. մի անձ սակայն, Սասունի կոտորածը Չերազին բացատրած ժամանակը, ինքզինքը չդիտեմ ո՛ւր կարծելով, սկսաւ սուլել. բայց իր ձայնը շուտով կորաւ և ցնդեցաւ կեցցեներու, ծափահարութիւններու, ոռնատրովներու և արդարութի՛ւն աղաղակներուն մէջ։»

Կը լսենք թէ Տիար Չերազ մտադիր է Մարսէյլ դալ, այտեղի Աչխարհադրական ընկ. սրահին մէջ ալ բանախօսելու համար։

ՔԱՂՈՒԱԾՆԵՐ «ՍՐԱՐԱՏ»ԷՆ

Էջմիածնի պաշտօնական ամսաթերթէն, Արարատէն, կը քաղենք հետեւեալ լուրերը։

Ըստ դրատոր հրամանի վեհափառ կաթողիկոսի աղդիս, Սրբազան Դրիգոր եպիսկոպոս Գառնակերեանցը յունուարի 14ին՝ Ս. Յովհաննու Մկրտչի տօնին՝ կէտմ տալով Մայր Աթոռոյս միաբաններից Ռափայէլ Սարկաւագ Տէրտէրեանին, հետեւեալ օրն 15 յունուարի ձեռնադրեց կուսակրօն քահանայ և վերակոչեց Մկրտիչ. ձեռնադրութիւնը, որպէս և երեկոյեան վեղար տալոյ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ դիւղի Ս. Աստուածածնին եկեղեցւոմ, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան։

(Երիտասարդ Տէրտէրեանը ծանօթ է Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ Հայերին։ ԽՄԲ. ԱՐՄ.)

— Սինոդը ունելով ի նկատի կովկասեան ուսումնարանական չրջանի պ. Հոգաբարձուի գրութիւնը ի 28 յուլիսի թ. 5912, հրամայեց Պետերբուրգսկ քաղաքի բարեկ. Աբրահամ քահանայ Շխիենեանցին, Հայ մանուկներին ժողովելով եկեղեցւոյ գաւիթը ծնողաց համաձայնութեամբ, սորվեցնել նրանց հայոց լեզու որպէս դի կարող լինեն ժամանակին սովորել կրօնը մայրենի լեզուով, որովհետեւ նոյն պրօգիմնազիայի աչակերտները լինելով լուռնական Չերքեզահայք և անծանօթ հայոց լեզուին, դժուարանում են սովորել հայոց կրօնը։

— Վեհափառ Հայրապետը յատուկ կոնդակով Պարսկաստանի Մակու քաղաքի և չրջակայ դիւղերի ժողովրդեան այցելու հովիւ նշանակած է խաչիկ աբեղայ Դատեանը որին չնորհած է նաեւ մի լանջախաչ ակա-

«ՏԷՅԼԻ ԹԷԼԷԿՐԱՖ»Ի ԹՂԹԱԿՑԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՑՈՒՓՈՐՁՆԵՐԸ Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԷՋ

Կիրասուն (փոքր Ասիա)
(Շար. 73րդ թուէն)

Դարձեալ, ո՞վ են այն անձեր, որոնք երեք ամսէ ի վեր ամբողջ քաղաքակիրթ ընկերութեան սիրտը թունդ հանող այդ զարհուրելի ոճրագործները տարածեցին։ Այն մարդիկ, որոնք, տեսնելով որ ճնշումի և անգթութեան առ ձեռն փաստեր չը կան, դիտմամբ սկսան այդ բաները հնարել — մի գաղտնի ընկերութեան անդամներ, որոնք ամեն կեսդ, մինչեւ իսկ եղեռնա-

կան, միջոցներէ դիմեցին իրենց ազգը ջարդել տալու համար, որպէս զի, ինչպէս կը սիրէին յուսալ, ամբողջ Եւրոպան գինք առնէ բարդաբաստատ և անտարբեր թիւրքին դէմ։ Իրաւ է որ ամեն քաղաքակիրթ ժողովրդի մէջ ալ օրէնքի ամենախիստ պատիժներին արժանի համարուելու չափ գարչելի ծրագիրներ և միջոցներ ձեռք առնուած և վարպետութեամբ ու անխղճութեամբ գործադրուած են, այն չատուկ դիտումով որ մահմետականները բացայայտ անգթութիւններ գործեն և այսպէս, դաւաճաններն ու իրենց բարեկամներ, Հայաստանի խժդժութիւններին դէմ խաչակրութեան աղաղակ բարձրացնելու առիթ ունենան։ Այս բաները բացարձակօրէն ճչմարիտ են և Փիլադելֆիանի պատմութիւնը և Հայկական խնդիրը գլուցող մէկը չկայ որ գէթ մէկ վայրկեան տոնք հերքելու համարձակի։ Որնան ապացուցիչ այնչափ որ ամենէն կատարած արմենոֆիլներն (հայասէր) անդամ կատարելապէս համոզուին։

Արդ, եթէ այս բաները ատոդ են, եթէ մահմետականները չատկապէս դերդուած են անգթական, բարբարոսական վրէժխնդրութիւններ ընելու և եթէ չերսափոխական չատուկ գործակատարների ձեռքով արձարձուած մի յեղափոխութիւն զսպելու համար օդտակար խոտութիւններէն աւելի միջոցներ գործադրուած են, արժա՞ն է որ մեր սիրտերը հալեցնենք այն ցաւագին զոյցերուն համար, որոնք նոյն խոկ այդ քրիստոնեից չարագործներուն, տեսակցապէս և գործնականապէս պատասխանատու խռովարարներուն բերնովը կը պատմուին։

Այս հարցումի պատասխանը բաւական բացայայտ է և թիւրք իշխանութիւնների կարուկ չայտարարութիւններն ու չայտնապէս ուղիղ ընթացքը՝ զոր հետաքրքրութեան կատարելապէս կը չարժարին։ Իրաւ, բաղդատութեան (fatalistic) ոգին — կեղծիքի և փախիստութեան ոգին — հեթանոս Չինաստին պէս, այնչափ անարդել գտնուած է իր լուսակութեան մէջ որչափ որ իր բացատրութիւնների մէջ, մինչդեռ իր անձնական և ոչ-ճչմարտասէս փաստաբանները՝ իր ամենէն անհաչտ թշնամիներէ աւելի մեծապատճառած են իր դատի։ Բայց նորէն չայտնի երեւցած է որ իր պարզ պատմութիւնը հաստատող իրողութիւններն չատ են և նչանաւոր։ Կրնա՞յ ուրացուիլ կը հարցնէ բարձրագոյն Դուռը, որ հայ խռովարարներ չրջեցան Տէրսիմի, Պիթլիսի, Վանի, Երզրումի մէջ և ուրիչ կողմեր և պարզամիտ գիւղացիները գրգռեցին որ դիմադրութիւն ընեն, եւ այս հարցումի պատասխանը բացասական է։ Մի իրողութի՛ւն է, կը հարցուի դարձեալ, որ մահմետական Քիւրտեր ժամանակ ժամանակ բնաջինջ եղած են Հայկի վրէժխնդիր զաւակներէն ձեռքով, երբեմն երբեմն այնչափ պաղարիւն անդթութեամբ որ քաղաքակիրթ Եւրոպացիների աչքին դիւցազնական կը համարուի։ Դժբաղդաբար, այո՛։ Թիւրք դինուորի դժուարագրգիռ և չապչպ գթասիրտ բնաւորութեան չարմար կուգա՞ չամբայլ Օսմանցին (որ իրրեւ ամուսին՝ խանդակաթ, և իբրեւ հայր՝ գորովասիրտ մարդ է) մինչեւ հիմա քիչ չատ այնպիսի միջոցներու առա՞ծ է որ հաւատանք թէ, առանց ոեւիցէ պատճառի, պաղ արիւնով գործած լինի դժգոհ Հայերին կողմէ իրեն վերագրուած դժոխային մոլեդնութիւնը։ Ո՛չ ամենեւին։ Աչխէ զատ, Թիւրքիոյ Քրիստոնեաները, Հայերը և բարձրատիճան եկեղեցականները, — որոնք կ՛ենթադրուի թէ կը սիրեն իրենց հոգեւոր հօտը և հայրարար կը հսկեն անոնց բարօրութեանը — կ՛ուրանա՞ն մինչ որ Սասունի դիւցազները բացայայտ կերպով ապստամբեցան, իրենց մահմետական

դրացիների վրայ յարձակեցան և զանոնք ինքնապաշտպանութեան դիմելու հարկադրեցին։ Ո՛չ, չեն ուրանար, և այս դիտողութիւնները ազդու կերպով չեչտուած են Հայ երեւելիների, եկեղեցականների և երկրին կացութեան քաջածանօթ բնիկների կողմէն, որոնք բերանացի և գրաւոր յայտարարութեամբ խոստովանած են թէ Սասունի խռովութիւնները յատկապէս գրգռուեցան յեղափոխականների ձեռքով և թէ կառավարութիւնն իր Հայ հպատակների ամենքէն աւելի արժանաւոր գտնուեցաւ, յեղափոխութիւնը զսպելով և երկրին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելով։

Եթէ այս այսպէս է, և այսպէս ըլլալն ալ լրջօրէն վէճի առարկայ չը կրնար դառնալ, մենք ի՞նչ մտածելու և ի՞նչ ըսելու ենք այն պետական անձերի և քաղաքագէտների մասին, որոնք այս իրողութիւնները գիտնալով հանդերձ, համարձակեցան մի խաչակրութիւն քարոզելու՝ընդդէմ «անբացատրելի» Թիւրքին(1)։

Բայց, միւս կողմէն, ի՞նչ ըսելու ենք, եթէ հեռաւոր Փիւրտիստանէն մեզի հասած այս ահագնալուր զրոյցները իրենց մէջ պարունակեն ճշմարտութեան նոյն իսկ առակ դարձած միջուկը, որ մարդկային ամեն ստահանութիւնների մէջ կը գտնուի։ Ի՞նչ ըսելու ենք եթէ այն մարդիկ, որոնք Եւրոպան ու աշխարհը հաւատացնելու ջանքին մէջ իրենց առջեւ մահ և մահէն աւելին ունենալով հանդերձ e pur si muove (և սակայն կը շարժի) կ՚աղաղակեն, իրենց ըսածների ճշմարտութեան ո՛չ միայն ուղղամտարար համոզուած, այլ և համոզուելու հիմնաւոր պատճառներ ունեցած լինին։

Կասկածի, վարանումի և հնհնուքի այս հակընդդէմ տպաւորութիւններին ներքեւ լինելով, բայց ներքնապէս, յոյժ չարախօսուած Թիւրքին համար համակրական մի զգացում հոսանքէ ազդուեւ կը ըլլայ մեզի, երբ կ՚ակնարկենք անոր ժողովրդին և դարձի սկսայ ճշդելու համար լանգրին իրական հանգամանքը։ Ինչպէս որ վայելուչ և պատշաճ կը թուայ պարագային մէջ, ամենէն առաջ Թիւրքական իշխանութիւններուն դիմեցի լուսաւորուելու և առաջնորդուելու համար. յետոյ տեսնուեցայ Բէյրայի ամեն կարգի օտարականներուն նշանաւորներուն հետ և ամենէն վերջը՝ Հայերի հետ։ Բայց իմ հարցուփորձերիս արդիւնքը առջինէն աւելի խառնաշփոթ եղաւ։ «Սասունցիներն իրենց գլուխը եկածին համար իրենք գոհ լինելու են» ըսաւ մի շատ պատուաւոր հայ պարոն, աւելցնելով թէ «ասով պիտի սորվին խորչիլ ապագային մէջ ընկերվարականներէ և ցեղափոխականներէ»։ «Գիւղաքնակ Հայերը», բացագանչեց մի Թիւրք պաշտօնեայ, «օրինապահ, հնազանդ և աշխատասէր մարդիկ են. մեր կողմէն ինքնապաշտպանութիւն պիտի լինէր եթէ անոնց հետ վարուէինք այնպէս անզթութեամբ, ինչպէս որ մեզի կը վերագրեն։ Ամբողջ զրոյցը չինծու բան է, ինչպէս որ կատարեալ զոհունակութեամբ պիտի տեսնէք անօտարակոյս, երբ Աստուածատուր բաշայի նախագահութեան ներքեւ գործող քննիչները՝ նորին վեհափառութեան Սուլթանին ներկայացնեն այդ գործի տեղեկագիրը։ Այն ատեն Հայ յեղափոխականներուն Ձեր երկրացի ազակիցներն ու պաշտպանները, յարեց մի օտարտնեան ծիծաղով, պիտի ճանչեն իրենց սխալմունքը։»

(Շարունակելի)

(1) «Անբացատրելի Թիւրքը» (the unspeakable Turk) բացատրութիւնը, որ առաջին անգամ Տիար Կլատսթըն արտասանած է մէկ քանի տարի առաջ, շատ անգամ կը գործածեն հիմա այն հրապարակագիրներ կամ ատենաբաններ որոնք չեն զմայլիր Թիւրքին վրայ։

ԹԻՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայաստանի մէջ անապահովութեան պատճառով առեւտուրների դադրիլը և հայ ժողովրդին գաղթելով հողագործութեան երեսի վրայ մնալը՝ պատճառ դարձած են որ Թիւրք կառավարութեան հասոյթներն սկսեր են պակսիլ և նոյն իսկ որոշուած տուրքերն ալ շատ դժուարաւ կրնան հաւաքուիլ այժմ։ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի նախագահութեամբ կազմուած եվմտական յանձնաժողովը հաստատեր է թէ ինչ որ ալ լինի, այս ընթացքով 138 միլիոն ֆրանգէ բաց կունենայ Տէրութեան միայն այս տարուան եվմտայոյսը։ Յանձնաժողովին առաջարկեր է որ պաշտօնեաներուն ամսականներին վրայ հարիւրին 25 դեղչ լինի, նախարարներէն սկսելով, որոնք Ֆրանսայի նախարարներուն ամսականներէն 4.5 անգամ աւելի կստանան։ Նոյնպէս առաջարկուեր է զինուորական սպաներուն ռոճիկները քիչցունել քաղաքապետութեան պաշտօնէութիւնը վերցունելով՝ անոր գործերը ներքին գործերի նախարարութեան յանձնել և այլն խնայողութիւններ ընդունք, մերկարծիքով, երկրին համար հիմնական չահ մը չեն ունենար և կառավարութիւնների համար դուռը աւելի բաց կը թողուն միայն, քանի որ երկրին վարչութիւնը անկարգ անկանոն վիճակի մէջ է և ո՛չ ապահովութիւն կայ, ո՛չ ալ զարգանալու և յառաջդիմելու թոյլտուութիւն։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԻ ՑՈՒՉՈՒՄԸ

Կ.պոլսէն կը հեռագրեն թէ Մանաստիրի նահանգապետ Ֆայիզ փաշան որին դէմ կը գանգատէր ժողովուրդը թէ կը ճնշէ և կը հարստահարէ զիրենք, պաշտօնանկ եղած և իրեն տեղ զրկուած է Շքօտրայի նախկին կառավարիչ Ապտիւլ Քէրիմ փաշան։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա՛յն թիւրք զօրքերը որոնք Ֆրանսական դեսպանատան առաջին թարգմանի տղային նեղացուցած էին երբ սա հեծեծանուով կը պտըտէր Բէյրայի մօտերը, ձերբակալուելով դատապարտուեր են 45 օր բանտարկութեան։

— Յայտնի է մեր ընթերցողներուն որ Բէյրայի Բանկալթի թաղին մէջ գործուած մարդասպանութիւններուն և ոճիրներուն համար եղեռնական դատարանին ներկայացուած Սաֆրանպոլցի Մուստաֆա զօրքը նոյն դատարանէն մահի դատապարտուած և վճռաբեկ ատեանին դիմած էր (թէեւ շատեր կան պնդող թէ մարդասպանը ուրիշ բարձրաստիճան մի զինուորականն էր և ոչ թէ այդ ներկայացուած զօրքը. վկայների վարմունքն ալ այդ խօսքին այժ կուտայ որոշհետեւ ատենամէ ոչ մին կրցաւ յայտարարել դատարանին առջեւ թէ պինք զարնողը այս մարդն էր, այլ ամենքն ալ ըսին թէ չեն ճանչեր զիրենք զարնողը, թէեւ անոնցմէ ոմանք մարդասպանին հետ դէմ առ դէմ գտնուած էին)։ Վճռաբեկ ատեանն, ինչպէս կը կասկածուէր, քակեր է այժմ այդ մահի վճիռ և որոշելով թէ կանխամտածութեամբ մարդասպանութիւն արած լինելը ապացուցուած չէ, գործը վերաքննութեան դրկեր է։ Վերաքննութեան համար եղեռնագործ ատեանին կազմած առաջին նիստը (մարտ 29/10 ապրիլ) պարապ անցաւ և յետաձգուեցաւ ապրիլ 10/22ին որովհետեւ ամերիկեան և հելլենական հիւպատոսները չդնացին ներկայ գտնուելու. և քանի որ ապաննուածներէ մին, Տ. Շթուբէն, Ամերիկացի էր և վիրաւորուածներուն մէջ ալ հելլենահպատակ Յոյներ կային, պէտք էր որ ամերիկեան և հելլենական հիւպատոսներն ալ ներկայ գտնուէին. բայց թերևս այդ հիւպատոսները բացարձակ կողմնապահութիւն տեսնելով այս գործի մէջ, աւելորդ համարած էին երթալ ներկայ գտնուիլ վերաքննութեան դատաստանին։

— Ֆրանսական դեսպան Տ. Քանպօն, որի ոտքին կտորիլը հրատարակած ենք արդէն, բաւական լաւցած վիճակի մէջ է այժմ։ Կը յուսացուի որ 10 օրէ չափ յետոյ պիտի կրնայ անկողնէն ելնել։

— Ռուսիոյ Զարը Ֆականակուռ «Սպիտակ Արծիւ» պատուանշանը նուիրեր է Սուլթանի աւագ Թիկնապահ Ֆուատ փաշային որ ամէն առաջ Սուլթանի կողմէն պատուիրակութեամբ Պետերբուրգ դնացած և ընծայներ տարած էր Զարին։

— Առողջապահական ժողովը որոշեր է ջնջել կ.պոլսէն մեկնողներին համար հաստատուած 48 ժամի քարանթինան և անոր տեղ բժշկական պարզ այցելութիւն մը կատարել տալ։

— Կ.պոլսի պարսկական նոր դեսպան Միրզա Մահմուտ խան որ Ռուսիոյ պարսկական դեսպանն էր և այս միջոցիս Թէհրան կը գտնուի, անկէ Դաւրէժ պիտի երթայ իր ընտանիք տեսնելու և յետոյ Բէյթէրսպուրկ երթալով իր հրաժեշտի դիրքը պիտի մատուցանէ Ռուսիոյ կայսրին. այնպէս որ հազիւ մայիս ամսի վերջերը Կ.պոլիս կը հասնի։

— Փարիզի նախորդ դեսպան Էսատ փաշան մարտ 29/10 ապրիլին մեռեր է Կ.պոլսի մէջ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիզի պարսկական հիւպատոս Միրզա Ռիզա խանը Պետերբուրգի պարսկական դեսպան նշանակուեր է։

Դաւրէժի արտաքին գործերի կառավարիչ Մէհմէտ Իպրահիմ խան Մուավինէլ-Տէօվլէն ալ Թիֆլիզի պարսկական ընդհանուր հիւպատոս է նշանակուեր։

— Սոֆիայէն հաղորդած են եւրոպական լրագիրներուն. «Կերեւի թէ Սթամպուլօֆ մտադիր է Պուլկարիան Լոնդոն և Պուլկարիան իրեն մեկնելը, բայց ի՞նչպէս անեն. Տ. Սթամպուլօֆ պատճառ է երթալու ուր որ ուզէ։

«Ռուսիականութեան նախկին տեսուչ Լիւքանով 4 տարի բանտարկուելու և իր քաղաքային իրաւունքներէ զրկուելու դատապարտուեցաւ վերաքննիչ դատարանէն որովհետեւ Ֆերտինանտ Իշլոսին կնոջ դէմ դաւադրութեան համար ամբաստանուած իվանօֆ անունով մէկ մարդու տանջանքներ տուած է եղեր, բերնէն խոստովանութիւններ խլելու համար։ Ռուսիականութեան պաշտօնեաներէն Թօմէֆ միեւնոյն պատժի դատապարտուեցաւ և Սուքմարօֆ 3 տարի բանտարկութեան։»

— Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ եղան Աւստրիոյ մի քանի քաղաքներուն մէջ։ Ամենէն ուժով ցնցումները եղած են Պաւլի ձորին մէջ։ Երկրաշարժի կեդրոնն եղած են Լայպախ և Թրիէսթ։ Լայպախի մէջ 30 անգամէն աւելի ցնցումներ եղած են։ Տուներէն շատեր կործանուած են. բնակիչներէն շատեր վիրաւորուած և և ոմանք ալ մեռած են. ճեաց ցածներն ալ հրապարակները և քաղքին շրջակայները բացօթեայ կը բնակին։ Թրիէսթի մէջ նոյնպէս մեծ սարսափ տիրած է. գիշերուան ցնցումներուն ժամանակ շատեր իրենց անկողիններէ վար թափուած և վնասուած են. կրցողները փախած ապաստանած են շոգենաւերուն մէջ։

— «Տէյլի Նիւս» կը դրէ թէ Ամերիկացի հեծելանուորդ Ֆրանք Լէնց անհետացած է և թէ ռուսական Հայաստանի մէջ Բիւրտալիէն Տահար երթալիք ճանապարհին վրայ սպանուած կը լինի։

— Իտալիոյ Թագաւորն ու Թագուհին ապրիլ 28ին վենետիկ պիտի երթան, գեղարուեստներու միջազգային ցուցահանդիսի բացմանը ներկայ գտնուելու համար։ 4 օր պիտի մնան Վենետիկ։

— Քոլերան սկսեր է տարածուիլ Ճափոնի մէջ։

ԾԱԼՈՒԻ ԳԻՒՂԸ

Հետեւեալ դիրքերը կարելի է ըստանալ Արմենիահ խմբագրատունէն իրենց առջեւ նշանակուած գիներով որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու ֆոստի ծախքը։

Ձրժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրքը չ՚ուղարկուիր։

Խօսք վասն Հայրենասիրութեան Բառգրութիւն 60 անթմ.

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեան, Դասատորութիւն Ռուբինեան դրատոց (Մէկ լուսանկարատիպ պատկերով, վեց վիմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր --, և 53 պատկերօք ի բնագրին, ուրոց մէջ կան բազմաթիւ չհրատարակեալներ։ Մուծ 8° երես ԺԲ+88+32) Վիէննա 1892։ Գին 7 ֆրանք-

Հայկակ Լկինեան, Կակմանք ցեսր Ա, Ն. Երք. · 1890 (Հեղինակին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ դրուած)։ 30 *սնթմ.*

Բ. Ե. Վարդանկեանց. **Դաշլաճլիկ Դրուագ Ա.** *(Հեղինակին յատուկ ոճն եղող ճարտար բանահիւսութեամբ և գրաբար լեզուով դրուած ոտանաւորներ են Հատուածոյ արարչագործութեան հրաշալիքներն պատմող)։ Գինն է 75 սանթիմ։*

Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Ուսում անասիրութիւն Մանիքեա Պատրիկեան Թոնրակեցիներու աղնադին և Գր. Նարեկացու Թուղթը (Կրօնական նորելուկ գաղափարների տարածման պատճառով Հայաստանեայց ժողովրդի դիմէմէջ ծագած երկարատեւ և մեծ յուզումների մի առանձին ուսումնասիրութիւնն է որի մասին գրուած չկայ Հայոց պատմութեան դասագրքերին մէջ)։

2 *ֆր. 20 սնթմ.։*

Վ. Փափազեանց—Պատկերներ Թիւրքահայերի կեանքից (Հեղինակին 11 հատ նկարներ վէպիկները).

4 *ֆրանք։*

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԺԳ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մի Պուլկար Հաբրենասէր
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅԱՆՑԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՑ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

1894

Պուլկարիոյ անկախութեան հերոսներէ մէկին, Զաքարիա Սթոյանովի, որ իր ընդունակութեան և հայրենասիրական ոգեւորութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յեղափոխական գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս աղատ Պուլկարիոյ Ազգային ժողովին նախագահ դառնալ, քսան հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկարիոյ Թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունէութեանը մասին։ Սկիզբը դրուած է նաեւ հեղինակին, Բրօֆէսէօր Լուի Լէժէի, և Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն Թարգմանութեանն առթով։

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զարմանք պիտի պատճառէ ինձ նթէ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացու այս վաւերական պատմութեան վրայ։»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 *ֆրանգ և* 40 *սանթիմ։*

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % *զեղչ կը լինի։*

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 *ֆրանգ է։)*

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ Է ՀԱՑ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ (1794–1894) ՅՈԲԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐՔ

Այս պատկերը որ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութիւնը հրատարակած է ներկայ 1894 թուականի Հայ աղգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձը լինելուն առթով, մեծ միաձալ դիրքով է լուսատիպ (phototypique), որի մեծութիւնն է 50 × 35 սանտիմետր, տպուած 70 × 45 սանտիմետր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով։ Մէջ տեղը դրուած է Հայ լրագրութեան հիմնադրին՝ Տ. Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանի պատկերը, և բոլորտիքը՝ 1894ին Հայերէն լեզուով հրատարակուղ բոլոր լրագիրները իրենց խմբագրապետներու պատկերներով։

Գինն է 1 բրլ. 50 կպկ. կամ 4 ֆրանգ, ճանապարհածախսով միասին։ Պարսկաստանի համար 1 րբլ. ռսկն. կամ 2 ֆր. եւ 50 սնթմ.

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս տեսած է նաեւ

Գալէմքեարեան Հ. Գ., Պատմութիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչեւ մեր ժամանակը։ Հտր. Ա. 1794-1860. մէկ լուսատիպ պատկերով։ Վիէննա Մխիթարեան տպարան 1893։ Գինն՝ ճանապարհածախսով՝ րբլ. 1 կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ։

Վերոգրեալ պատկերն ու դիրքը ստանալու համար, դիմել Վիէննա Մխիթարեան Պատուարժան Միաբանութեան որ հրատարակած է զանոնք։

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք, դիմելով Մարսէլիոյ խմբագրութեան։

ՀԱՑՈՑ ՀԱՅԲԵՆԱՍԷՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ա ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս փոքրատպարանի մէջ հասարօտ կերպով չտպագրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ի՛նչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ի՛նչ պարտքեր ունի կատարելու։

Որ խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայկէն իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ։ Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զիջուի բանով հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ)։

Ինչպէս ամեն լրագիրներ, Արմենիան ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակելու համար. անոնք որ պէտք կունենան Արմենիան միջոցով մէկի դիմումի անել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք ընդունելիրենց ծանուցումներ ըստ, լրագրական սովորութեան։ Ծանուցումների գիները նշանակուած են Արմենիայի ճակատը, տառին վրայ հաշուելով. 1 երկաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանդիմ և 1 բոլորգրի համար 1 սանդիմ։ 3 անդամ դրուելիք ծանուցումի գինին վրայ 0/0ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի անգամներ դրուելիք ծանուցումի գնի վրայ 0/0ի 30 զեղչ։ Սակարկութիւն չընդունուիր։

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍԲԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող Թորչէն Նարպէյ-Լուսինեան Սբբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը։ Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼՆԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մանաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներուին։

Ա. ՀԱՑ ԳԻՒՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ (Սպառած)։

Բ. ՀԱՑ ԳԻՒՂԱՑԻ »

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԷԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿՆՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱԳՕՏԱՄՐԱՑԱՑ (Սպառած)

Ե. ՀԱՑՈՑՄԱՆ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(*Հայասանոյինների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացնէ վիպական կերպով։*) Գինն (90 *սնթմ.*) 1 *ֆրանգ* 20 *սնթմ.*

Զ. ԴԱՄԱՌ ՔԱԹԻՓԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտելոյն (*Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն* 3ը՝ *առանձին տետրակով հրատարակուած են*)։ 50 *հատը* 2 *ֆր. և* 50 *սանթիմ, հատը* (5 *սնթմ.*) 10 *սանթիմ։*

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆԴԸ ՅԱՃԽԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՒ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (*Թիւրքիոյ Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական տեսիլք և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թուին չափազանական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը։*) Գինն 50 *սանթիմ* (35 *սանթիմ*)։

դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ ու Փորթուգալեանի դրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի *չափ ամփոփուած են Ծուղարարի մէջ որ ուրբաթօք դիրքով* 124 *երեսներէ կը բաղկանայ)։* (1 *ֆրանք*)։ 1 *ֆր.* 40 *սանթիմ*

Ժ. Վրէժ (Պուլկարիոյ մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ Թէ Պուլկարներն ի՛նչպիսի միջոցներու դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (15 *սնթիմ*) ,20 *սնթմ.*

Թ. ԹՈՄԱՍ ՐՈՑԱՐԻՈ (Ծունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւնները մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ Թէ Ծոյներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (0,15*սանթիմ*) ,20 *սանթիմ։*

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՇՏՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ԳՐԱՔ ՕՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրենասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներէ մէջ և զանազան տպաւորութիւնները տակիւրերբեմն գրած ոտանաւորներին որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ։ Այն մի քանի ոտանաւորները որոնք իրրև նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլսոյ պագրուած ազգային երգարաններին մէջ՝ որոց վերատին տպագրութիւնն վաղուց արդէն արգիլուած է, և Ասիա և Արմենիա լրագիրներին մէջ։ Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տրուած են նաեւ Թէ այդ ոտանաւորներ ի՛նչ տպաւորութիւնների տակ ներշնչուելով գրուած են։ Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ։

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՑՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՆԱՒՈՒ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի Թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ է վերջոյ ինք ալ իւր որդուս ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ։ Գին 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ)։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : François CARRIÈRE

ՄԱՐՍԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի

Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Allées de Meilhan, 44.